

INFOLEHT Nr.22

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu väljaanne

10.07.2004

Mõtteid käidud teedelt

Tänavu saab täis viisteist aastat Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu moodustamisest.

Aastakümnetagused pöördelised muutused ühiskonnas tõid selgelt esile lüngad tollases sotsiaalabipoliitikas, eriti aga puuetega inimeste probleemid. Nõnda tekkiski vajadus üle-eestilise organisatsiooni järele, kes neid küsimusi aitaks lahendada. Miks just liit? Aga sellepärast, et kui igas Eestimaa paigas on liidu iseseisev rakuke, siis küsimusi koos lahendades on tegevusel suurem mõjujõud. Riigipoolsed rahaeraldised puuetega inimeste organisatsioonidele olid napid. Õnneks suurenesid kohalikud sponsortoetused ja välisabi. Tänu sellele valmis Põlvamaal Karaski Kohanemiskeskus, mis mõeldud peamiselt liikumispuudega inimestele ligipääsetava rehabilitatsiooniasutusena, puhke- ja koolituste läbiviimise paigana. Asutati Eesti Ortopeedia AS, algas Astangu kutse- ja täiendõppeasutuse ehitus. Seda kõike tehti **Eesti Invaühingute Liidu** (tollane ELIL-i nimetus) ja selle esimehe **Mihkel Aitsami** eestvedamisel. 1994. aastani oli EIL-il allettevõtte Eesti Ortopeedia, mille kasumist said palka invaühingute liidu kuus töötajat (esimees, välissuhete referent, haridusspetsialist, puuetega inimeste abivahendite spetsialist, sekretär ja bussijuht). Rahastati ka Karaski Kohanemiskeskuse ehitustöid. 1994. aastal sai Eesti Ortopeedia reorganiseerimise käigus iseseisvaks ettevõtteks ja eraldus invaühingute liidust. ELIL jäi ilma oma viie ametniku palgarahast ja need kohad tuli koondada. Palgaliseks jäi vaid liidu juhataja. Pärast reorganiseerimist põhiliselt ühiskondlikel alustel tööle hakanud **Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit** ei saanud oma töökoormust vähendada, sest pidi hakkama välja arendama oma liikmesorganisatsioone. 1994. aastal võeti kongressil vastu liidu uus põhikiri, seati sisse presidendi ja tegevjuhi staatus. Presidendiks

valiti **Priidik Mentaal** ja tegevjuhiks kinnitati **Rein Lillema**.

Mihkel Aitsam asus juhtima Eesti Ortopeedia AS-i. Järgmisel kongressil 1995. aastal valiti presidendiks **Ants Paju**. 1994. aasta oktoobris oli toimunud ka tegevjuhi vahetus. Kujunesid kasulikud sidemed Euroopa ja Põhjamaade organisatsioonidega.

Soomlaste invaorganisatsioon **Soome Invalidiliitto** tuli liidule appi mitmesuguste koolitusprogrammidega puuetega inimeste organisatsioonidele, võimaldas meie inimestele, eriti noortele, osavõttu mitmetest huvitavatest laagritest ja kokkutulekutest Soomes ja kandis korraldatud koolituste ja reiside kõik kulud.

Turumajanduse tingimustes tuli puuetega inimeste organisatsioonidel hakata õppima, kuidas hankida sponsoreid, arendada demokraatiat mittetulundustegevuses, ajada asju ja saavutada oma eesmärged riigiasutustes.

1996. aastal Soome ja Eesti invaühingute vahel alanud süvendatud koostöö tulemusena valmis lähiregionide arendamise projekt, mis lõi eeldused senisest palju tihedamate koostöösidemete kujunemisele Eesti ja Soome invaühingute vahel ja tagas meile Soome abi. Projekti olulisemaid eesmärged oli hoolitsemine selle eest, et liikumispuudega inimesed pääseksid ratastooliga kõikjale.

1997. aastal algas koostöö **Rootsi** liikumispuudega inimeste organisatsiooniga, otseselt **Värmlandi DHR**-ga. Rootslased viisid aastate jooksul läbi ELIL-i saja aktiivsema liikme kümne-etapilise koolituse, lisaks veel koolitusi teadmiste kinnistamiseks. Meeldejäävam sellest oli meie 50 tublima õppuri kahe nädala pikkune koolitus Rootsis.

Koolitusprogrammid, kus arvestati eri piirkondade ja liikmesühingutevajadusi, valmisid ELIL ja Rootsi DHR ühistööna.

Näiteks erineb puuetega inimeste liiklusalane väljaõpe suurlinnas oluliselt vastavast õppest maal või väikelinnas. Tähtsaks peeti

koolitustest osavõtjate sulandumist ühtsesse perre. Selleks korraldati : ühiseid pidusid, väljasõite ja ekskursioone.

ELIL on püüdnud saavutada, et kohalike omavalitsuste ametnikud oma otsuste tegemisel ja igapäevatöös puuetega inimeste probleeme rohkem arvestaksid. Suure töö on ära teinud **ELIL-i president Ants Paju**, kes on korraldanud kohtumisi maavanemate ja linnapeadega, võtnud läbirääkimistele kaasa kohalike ühingute võtmeisikuid, et teavitada kohalike omavalitsuste tipptöötajaid puuetega inimeste probleemidest, aidata neil koos lahendusi leida.

ELIL on pidanud tähtsaks avaliku arvamuse kujundamist, rahva teavitamist vähem konkurentsivõimeliste inimeste tegevusest ja vajadustest. Möödunud 15 aasta sisse jäi palju tegemisi, millest kirjutamine ei mahu artiklisse. Olulisemad on koostöö FIMITICga, osavõtt Riias Fimitic-i korraldatud koostööseminarist koos Leedu-Lätiga, visiit FIMITICi peakorterisse Brüsselis, kohtumine SHIA esindajatega Rootsis, seminar Austrias, kohapeal korraldatud ümarlaad, pressikonverentsid jms. liikumispuudega inimeste valupunktidest. Kolmandal katsel 2003. aastal moodustasid EPL, EKL, EVPIT **Foorumi** koostegevuseks seadusandluse alal. Foorum valmistab ette invapoliitilisi küsimusi ja vajalikke ideeprojekte koos

Sotsiaalministeeriumiga moodustatud **Koostöökojale**.

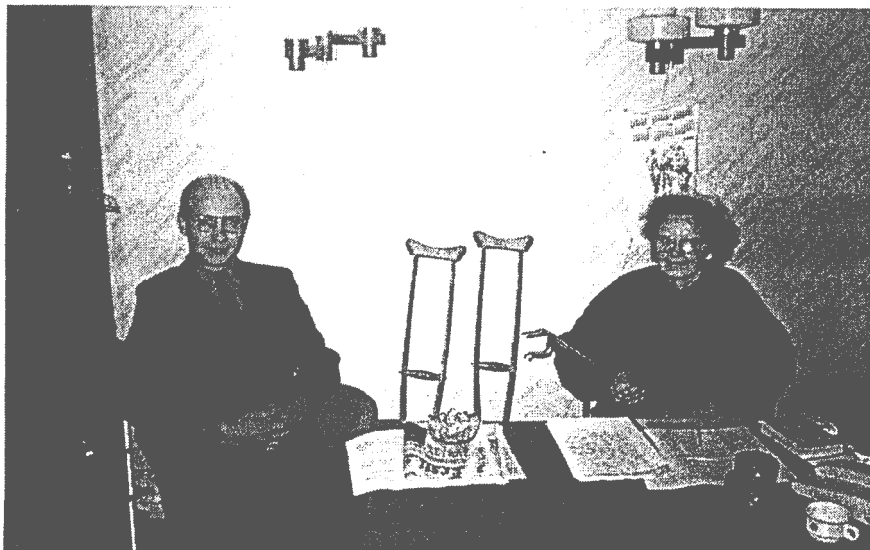
Mis on nende 15 aastaga muutunud? Nagu 15 aastat tagasi, räägime ikka ligipääsetavusest, puudega inimeste kõrvale jätmisest ja tõrjumisest oma asjade üle otsustamisel, ka kutseõppest, töökohtade kohandamisest, sellest et oleks huvitav töö, mille eest ka korralikult tasutaks. Ja raha on endiselt vähe. Pealiskaudsel vaatamisel nagu polegi midagi muutunud. Aga on..! Suurenenud riigipoolne jäikus asjade lahendamisel on tinginud ka meiepoolse surve suurenemise.

Kahju on sellest, et meie hulgast on lahkunud mitmed liikmesühingute tublid esimehed: **Andres Tammetalu, Mati Tismus, Roland Kaasik, Kaarel Kübarsepp, Eino Siitam**. Headeks nõuandjateks olid mulle ka lahkunud **Mati Kuuse ja Jaak Võsa**.

Rõõmustab, et 8 asutajaliikmega loodud liit on kasvanud 26 liikmesorganisatsiooniga liiduks. Tänavusel ringsõidul kohtasime omanäolisi ja toimekaid ühinguid, kes oma maakonnas on suutnud palju korda saata.

Edu kõigile ja kohtumiseni järgmise 15 aasta pärast!

Elgi Saare, ELIL tegevjuht 1994-2003

ELIL-i esimene ja teine tegevjuht REIN LILLEMA ja ELGI SAARE

Nähtavatest ja nähtamatutest takistustest

Kogunemine Rahvusraamatukogus, et ühiselt vaadata käidud teele tagasi, oli kosutav. Kui Liina palus mult meenutust ajast, mil olin Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu president, nõustusin kohe. Kui aga istusin kirjutuslaua taha, oma arhiivist mapi üles leidsin, tolmu pealt pühkisin, nõõrid lahti lasin ja paberid lauale laotasin, oli mõistus otsas. Kuidas sellele kuuele aastale kokkuvõtlikult, mõistetavalt läheneda? Polegi lühidalt võimalik. Tuleb välja, et sündmusi oli palju, nende tekkemehhanismid nii erinevad, et ühte lausesse seda kokku võtta pole vähemalt praegu võimalik. Koos mõtlemiseks aga jätan siinkohal mõned read.

Kas me tahame või ei taha, aga 1996. aasta augustis Soomes toimunud kolmepoolne seminarnõupidamine (Eesti – Soome – Karjala) oli sihtloov. Järvenpääs olid koos lähiregioonide esindused ja kogu töö toimus Soome Invalidiliitto esimehe Pekka Tuomineni juhtimisel. Need olid julgust süstivad päevad. Need olid silmi avavad päevad. Need olid iseenda hädade pealt kõrgemale tõusmise päevad. Ja lõpuks jaotati Eesti ja Soome piirkondadeks ja piirkonniti määrati koostööpartnerid. Intensiivsele, mõlemale poolele tulutoovale koostööle oli antud roheline tuli.

Nähtamatud takistused muudavad! Kui kergesti, eks seda ole aeg näidanud. Takistused meie ümber, takistused meie endi sees. Olime olukorras, mille iseloomustamiseks sobivad Evald Krogi sõnad tema raamatust “Evald Krogi lugu”: Eesti puuetega inimeste piiratud võimalused ringi liikuda, haridust omandada ja iga päev elus abi saada olid midagi kujutlematut ja šokeerivat. Meie jaoks oli see tegelikkus. Et selliseks mahukaks koostööks valmis olla, oli vaja DHR Värmlandi abi. Imelised inimesed nagu Stig Björklund, Einar Bergman jt olidki kohal ja säärast mammutkoolitust vaevalt et keegi oli enne saanud. See sundis endasse vaatama., sundis organisatsiooni (ühingut) kriitiliselt analüüsima, alates liikmetest, töövormidest, valitavusest jne. Seda ei ole lihtne teha, aga veel keerulisemaks tegi selle asjaolu, et kõik tuli kirja panna. Minu poole on pöördunud paljude küsimustega. Vahel olen palunud – formuleerige küsimus või probleem paberil. Ja ennäe – selle kirjapanemise ajal on ka probleem lahenenud.

Koolitused, olgu siis Randveres, Karaskil või erinevates maakondades, panid proovile iga osavõtja. Kui palju õpetatust pidama jäi, kui palju tuulde lendas, mil kombel organiseeris see ühingut, kui palju andis oskust olla ekspert, teokstegija partner ja survegrupp. Need on rollid, mis pole tänini kaotanud oma tähtsust ja tähendust. Sellest oli jaanuaris 1998 10 päeva jooksul Rootsis pikalt juttu. Meie esinduse poolesaja inimese eest kanti suurepäraselt hoolt. Ja kogu aeg kummitas küsimus – kuidas on teadmised ja kogemused õpingu käigus muutunud? Miks seda kõike on vaja? Esmalt – oma jõududega poleks me siis hakkama saanud. Pole ka saladus, et selleks hetkeks, kui mind presidendiks “ära räägiti”, oli liidu sisemine potentsiaal ammendatud. Oli siseintriige, oli erinevaid taotlusi ja absoluutselt puudusid mängureeglid. See viimane tegi mulle kõige rohkem haiget, aga selle üle ei saanud soiguma jääda, vaid tuli pidevalt tegutseda, sest aeg nõudis oma. Samal aastal, kui mind presidendiks valiti, kiitis Eesti valitsus 16. mail heaks **“Puuetega inimestele võrdsete võimaluste loomise standardreeglid”**. Seda tähtpäeva ei tohiks unustada, järgmisel kevadel saab selle dokumendi vastuvõtmisest 10 aastat ja sel puhul tuleks korraldada konverents. Sinna peaks kutsuma Rootsist ja Soomest

inimesed, kes on vabatahtlikult meie heaks palju vaeva näinud.

Muutused tookordses ühiskonnas olid sedavõrd jõulised, et nendega hakkama saamiseks tuli väga palju õppida.

Mäletan seda kaunist hetke Karujärve ääres, kui hr. Lauri Leppik arutles standardreeglite sisu ja vormi üle. Samas oli see intensiivne koostöö vajalik, et mittetulundusühingute seadusest tulenevalt ennast ümber organiseerida ja olla valmis osalema Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni väljatöötamisel. Igapäevaellu tuli uusi mõisteid, põhimõtteid, aga seni väljakujunenud hoiakuid on raske muuta. Eelarvamuste murdumise aeg ...

2001. aasta sügisel Pärnus toimunud Soome-Eesti koostööseminar liitis meiega ka lätlased ja leedulased. Vaatluse all olid invapoliitika väljakutsed laienevas Euroopas.

Seminari eesmärgid olid lihtsad:

1. Saada värsket infot organisatsioonide ja riikide kohta (soomlased jälgisid meid õige teraselt, kas me kogume jõudu, vabaneme oma pahedest, organiseerume, kuidas mõjub meile rootslaste koostöö),

2. Visandada koostöövõimalused soomlaste ja Balti riikide organisatsioonide vahel laienevas Euroopas,

3. Seada uutele alustele koostöö lätlaste ja leedulastega.

Veelkord - see ei olnud mingi moekarje, vaid eluline vajadus õppida ja olla avatud nagu avanes maailm oma võimalustega.

Samas märkasid igal kohtumisel meie inimestega, et peaaegu igaihes oli peidus soov alla anda, loobuda. Seda mõistsin, aga lubasin kõige vähem. Motiveeritud inimene on palju väärt. Neid on meil, oleme neid näinud ja imetlenud lätlaste, leedulaste, soomlaste ja rootslaste hulgas. Meenutan pressikonverentsi 1996. aasta kevadel Eesti Raadio Valges saalis. Teema oli puuetega inimeste olukord Eestis. Eelnimetatud kokkuvõtte 10 aastast standardreeglitega võiks sama jõulise pressikonverentsiga lõppeda.

Kas meie peale on pahased need arvukad omavalitsusjuhid, kellega tegime kannatlikult

koostööd? Mõistsime, et kui liikumispuudega inimesed on nähtava puudega, siis meie vastas olid terved inimesed, aga tundus, et nähtamatute puuetega.

Ühest ürikust oma arhiivis ma siiski mööda ei saa. See on õpiringi väga mahukas paberite kogu, üks huvitavaid nähtusi minu presidendiks olemise ajal. Kui ma enne nimetasin mängureeglite puudumist, siis ka õpiringi kavandatav revolutsiooniline muudatus kannatas ühe puuduse all. Kujuteldavat pakuti tegelikkuse pähe ja selle teoks tegemisel puudusid mängureeglid.

Kõikidest ideedest, asjadest, ettevõtmistest kõige kallimad on inimesed. Kasutan juhust ja tänan veelkord kõiki, kes siis ja nüüd on liikumispuudega inimesi ühendanud, peitu pugenuatele abistava käe ulatanud.

**Olge arenevad, oma koha eest seisvad!
Ärge unustage, et ka nüüd on oluline olla:**

1. Ekspert

(see eeldab teadmisi, mitte arvamusi),

2. Koostööpartner

(see eeldab teadmisi, tahtmist ja valmidust),

3. Survegrupp

(see eeldab tundlikku sotsiaalset närvi).

Ühiskond on dünaamiline. Selle mõistmiseks sai siis igal kohtumisel joonistatud skeeme, ringe, välja toodud seoseid põhjuse ja tagajärje vahel.

Lugege tihemini Joni Ereckson Tada "Unustamatut lugu", Kalle Kõnkkõla "Minu toaks sai maailm", "Evald Krogi lugu", meie toredate inimeste lugusid! Saate kindlust ja julgustust. Kirjutage sagedamini oma mõtetest! Sellega rikastate vaimset maailma. Olge kogu aeg nähtavad, survestage ja pakkuge ennast koostööpartneriks! Vahest on veel omavalitsusjuhte, keda on vaja tihemini panna istuma ratastooli? Nähtavaid ja nähtamatuid takistusi on veel küllalt. Andestage, kui kuue aasta jooksul ei olnud ma ise küllalt hea õpilane ja ei märganud või mõistnud ühte või teist.

Hoidke üksteist!

Teie Ants Paju, ELIL-i president 1995-2001

Invaliikumise *grand old man*

Tea **Mihkel Aitsamit**, invaliikumise *grand old man*, 23 aastat.

Kohtusime käsijuhtimisega sõidukite rallil. Olen sellest varemgi kirjutanud, aga nüüd tahan siia lisada mõned mõtted, mis viimaste aastatega on seoses Mihkliga järjest enam kinnitust leidnud.

Mihkel Aitsam on tohutult suure töövõimega. Võiks arvata, et enam kui kaksikümmend aastat võtab igapähealt hea tüki energiat vähemaks. Teistega see nii ongi, Mihkliga miskipärast mitte. Kui meie liit uueks aastaks valmistudes projekte üle vaatab, siis on tema tavaliselt ikka kõige mahukamate projektide eesotsas. Ja tal õnnestub need ka suurepäraselt lõpuni viia, sest siin on temal nooremate ees üks vääramatut eelis – kogemustepagas. Sest hiilgavaid ideid võib paljudel olla, nende teostegemine on pahatihti sootuks iseasi. Teine eelis on mõistagi see, et Mihkel Aitsam ei vaata elule ja asjadele mitte ratsahobuse seljast, vaid ta on kõik oma võidud saatuselt ise kätte võidelnud. Mida see on maksnud, teab üksnes tema ise.

Mihkel Aitsam on elukestva õppimise suur pooldaja. Ja mitte nõnda, et las teised õpivad, neile kulub see ära, mina olen isegi tark küll. Kuigi ka nii võiks ta mõelda ja paljudel puhkudel olekski see tõsi. Vaatamata sellele, et Mihklit võib invaliikumise isaks kutsuda, ei ole tal siin sugugi mitte lepse reega läinud. Kõike on olnud – tülisid ja intriige, kahtlustamist ja kadedust. Ühel tumedal eluhetkel osutus Mihkel äkki invaliikumisest väljaspool olevaks.

Põrgusse, mõtles ta tookord ja otsustas, et enam ta selle asjaga ei tegele. Algas uus periood elus. Kõigepealt aga algas õppimine ja iseenese ehitamine, kui nii võiks öelda. Kursused järgnesid kursustele. Siis tuli neli ja pool aastat vabatahtlikku tööd Tallinna Kriisiabi Keskuses, edasi Suitsidioloogia Instituudi juures, siis mittetulundusühing “Ma kuulan teid”. Kokkuvõttes oli see elus karastunud ja õppinud inimese soov olla abiks neile, kel tee ees püsti tõusnud. Kui paljusid Mihkel Aitsam oma töös aidata suutis või koguni elule tagasi võitis, ei tea keegi

Veri veab oravapoja puu otsa ja pole midagi imestada, et kui kuus-seitse aastat tagasi Tallinna invaühing abi otsides taas Mihkel Aitsami poole pöördus, “unustas” Mihkel kõik oma lubadused iseendale ja leidis end taas puuetega inimeste elu korraldamas. Mõne aja pärast vajas teda ka ELIL ja nüüdseks ollakse sealmaal, et ühtegi tõsist ja põhimõttelist arutelu invaküsimuste üle Eestis ei peeta Mihkel Aitsamita. Mis on üks väga tark tegu.

Mihkli isiklikus elus on olnud nii rõõmu ja armastust kui ka saatuselööke ja kurvastust. Elus on valikuid, mida võime teha ise, aga ka neid, mida teevad meie elus teised ja siis ei jää üle muud kui nendega leppida. Missuguseks need viimased kellegi muudavad, oleneb inimesest, tema hingejõust. Mis ei tapa, teeb tugevaks, on tavaks öelda. Paljusid ka kibestunuks. Kahjuks. Ei usu Mihkelgi arvatavasti iga ööbikukeelset juttu, ometi pole temas seda kibedamat poolt tunda. Ikka valmis aitama, nõu andma, mõtteid jagama, nii tunnen ma teda juba palju aastaid. Ja tea ka seda, et üks tema unistus on, et liikumispuudega lapsed ja noored, kel selleks soov ja võimed, saaksid korraliku hariduse, kõrghariduse. Usun, et kunagi koidab päev, mil liikumispuue pole hariduse saamisel enam mingi takistus. Millal see õnnelik aeg tuleb, ei oska täna öelda, igatahes on selle tee algus kindlasti Mihkel Aitsami sillutatud

Liina Kusma

Aeg lennates möödub...

Ühel ammusel kevadel kohtusin esmakordselt **hr. Mihkel Aitsamiga** tollal väga viletsas liidu majapidamises Tatari tänaval. Eelnevalt oli mind kutsutud sotsiaalosakonda, kus mulle räägiti liikumispuuetega inimeste ühendusest, mis tegutsevat üle vabariigi.

Soovisin kuulda, mis on invaliikumine, millega tegeleb, kuidas ennast majandab jne. Sel hommikul oli meie tutvus Mihkliga küllaltki põgus, kuid andis indu ja julgust alustada seda pikka ja vaevalist teed Saaremaal. Ka on jäänud mulle meelde Mihkli soovitus: "Kui lähed kuskilt abi küsima ja sind uksest välja saadetakse, siis roni uuesti aknast sisse." Mihklist veel nii palju, et tema on kogu meie liikumise üles ehitanud oma tahtekindluse, laia silmaringi ja visadusega ja jäänud endale truuks, vaatamata kõikidele tagasilöökidele nende pikkade aastate jooksul. Minu sooviks oli näha ka teisi maakondlike ühinguid. Mihkel soovitas külastada Jõgeva ühingut ja Haapsalu mehi. Nagu öeldud, nii tehtud!. Mõlemad ühingud tegelesid käsitöö valmistamise ja müügiga. Ja pean tunnistama, et käsitöö on meidki tänini aidanud vee peal püsida. Peale Mihkel Aitsami olen liidu töös lähemalt kokku puutunud **Elgi Saarega**, kelle poole võib alati pöörduda nõu ja abi saamiseks. Tema on sinu jaoks alati OLEMAS. Elgi on ajast aega olnud liidu sekretär. Palju aastaid tormituultes juhtinud liitu. Aga kas me ei pannud tollal tema habrastele naiseõlgadele liiga suurt koormat? Arvan, et sellise organisatsiooni vedamine halvendas tunduvalt Elgi tervist.

Nüüd tulid tormituuled, mis vedasid nii varandused kui teod ja mõtted... Seda aega tuleks võrrelda kuulsa vene valmimestri Krõlovi valmiga luigest, haugist ja vähist... Nendest aegadest ja liidust läbivoolanud asjameestest ei oska ma midagi head meenutada.

Siis saime liidule uue presidendi - **Ants Paju**. Tema oli asjalik mees, kes püüdis meile

selgitusi anda küll ringide ja ruutude joonistamisega, küll hea ja ilusa jutuga. Meie olime tema kui liidu esindajaga üle hulga aja rahul.

Nüüd on meie presidendiks **Ants Leemets**. Jah, president küll, kuid...ei oska arvata tema suhtumist meisse. Võib-olla tema mõtted ja teod on kõik õiged, kuid siia mere taha ei ole need nii nähtavad. Antsu kõrval töötab vilkalt **Auli Lõoke**, kelle näos ei ole vist mitte üks meist veel märganud mossitamist või tõredust. Ta on lõbus ja teotahteline noor naine... Ja sellisena tahaksime me teda näha veel palju aastaid.

Olid aastad, mil külastasime esmakordselt välismaad - Soomet. Sellele reisile viis meid Mihkel. Meenub Narva mees Tsibikov, kes leidis hommikul Helsingi väga suurepärasest hotellis peale habemeajamist põrandal istudes, et tahab nüüd kohe koju, sest on kõike kogenud. Aga põrandal pidi see ratastoolis mees habet ajama seetõttu, et pistikud olid väga madalal.. Aga ta sai hakkama!!!

Siit on saanud alguse meie pikaajalised koolitused, reisid ja sõprussidemed Rootsi ja Soome vastavate organisatsioonidega. Kõik see on avardanud meie silmaringi, on tulnud julgus, tahtekindlus ja visadus. Oleme suutelised objektiivselt nägema meie - puudelite - elu praegu ja teame, millisena tahame näha meid endid ja meid ümbritsevat ühiskonda tulevikus.

Need pikad aastad on toonud ka palju häid sõpru üle kogu Eesti.

Eriti head mälestused on mul kohtumistest järgmiste inimestega -

Hedi Gehrke, Reet Pajo, Siina Trutina, Laine Valli, Õie Kübarsepp, Auli Lõoke, Linnu Mae, Ene Kärner, Luule Leit, Krista Neering, Liina Kusma, Elgi Saare, Enn Uiga, Mihkel Aitsam, Mati Mugur, Tõnu Mugur, Heldur Otsa, Ants Jaakson, Ants Paju, Priidik Mentaal, Heiki Lumilaid,

Ants Leemets, Sven Nõmmisto, Hindrek Huul, Jaak Pihlakas.

Tahaksin veel meenutada häid sõpru, kes tänaseks on leidnud endale püsiva kodu mullakamara all.

Au teile – kallid

Mati Tismus, Roland Kaasik, Mati Kuuse, Kaarel Kübarsepp (†03.06.2004)

Soovin kõikidele Eestimaa liikumispuudelistele inimestele ja meie headele abilistele tervist, õnne ja särtsu tegudesse liidu 15. sünnipäeval!

Saare Maakonna Invaühingu esimees *Maire Peirumaa*

Saaremaa on minu kodusaar...
Saaremaa on ilusaim saar...
Saaremaa on kutsunud ajast aega turiste ...
Saaremaa on saanud meie liidu suvepäevade kohaks ...

Oli aasta 1992. Tol ajal kohtusime liidus ühise laua ääres kõikide liikmesorganisatsioonide esimeestega ja sai poole sõnaga antud lubadus, et saame suvel kokku Saaremaal suvepäevadel. Ega siis ei olnud veel kogemusi, kuidas neid korraldada. Aga lubadus oli antud ja sõna peab pidama. Hakkasime otsima finantseerijaid.

Esimesed suvepäevad pidasime ära Muratsis, teised ja kolmandad Roomassaares ja ülejäänud maalilise Karujärve ääres. Esimesel aastal rahastas meie üritust Invaspordi Liit, mille eesotsas oli Mati Kuuse. Kuna raha anti spordipäevade jaoks, siis pidime korraldama ka mõne spordivõistluse. Praegu küll ei mäleta, kuidas need toimusid.

Nagu öeldud, kohtusime Muratsis, tollases Saaremaa Autobaasi suvilas - otse mere kaldal. Olime suutelised vastu võtma 45-50 inimest. Kokkutuleku päevad olid väga ilusad, päike otse kõrvetas, korraks sadas sooja vihma ja pärast oli mere kohal Abruksa saare juures vikerkaar. Peesitasime päikeselõõsas muulil istudes, varbad soojas merevees. Viljandi esindus oli kõige suurem - neid oli terve bussitäis. Mujalt tulijad olid sõiduautodega.

Ümbrus oli väga romantiline. Kogu meie laager oli sõna otseses mõttes kadakate vahele mattunud. Eelnevalt lasksime autobaasil puhkemaja ümbruse ära niita. Toitlustamine oli organiseeritud järgmiselt: hommikul ja õhtul oma leivakott, lisaks kalad ja saaremaa leivad. Lõunaks supp termos, õhtul vorsti d lõkkel küpsetamiseks. Meelelahutuseks oli loterii, kus iga pilett võitis ja nagu eespool juttu, ka spordivõistlused. Õhtul tulid külla isetegevuslased kontserdiga. Et olime väga üksikus kohas, siis külastas meid ka rändkauplus, kust igäüks sai endale meelepärast juurde osta. Kadakate vahel oli peidus kaks välikäimlat, aga meie kui korraldajad ei osanud siis veel arvestada ratastoolis inimeste vajadustega. Seetõttu puudusid seal igasugused kaldteed. Aga hakkama said kõik! Pesta saime ainult meres muulilt. Joogivee tõime külast, mis oli laagripaigast 3-4 kilomeetrit eemal.

Laagri lõppedes olid inimestel pisarad silmis ja üldine otsus oli-

järgmisel aastal jälle SAAREMAAL!

Maire Peirumaa

EESTIMAAL RING PEAL!

Juhatus on pidanud antud lubadusest kinni – eraldi visiit on tegemata ainult Saare Maakonna Invaühingusse, aga Saaremaal käiakse niigi vähemalt kord aastas – Karujärve päevadel!

2004. aasta esimene ringsõit sai teoks 28. jaanuaril, kui külastati Lääne-Harjumaa, Nissi ja Läänemaa invaühingut.

Lääne-Harju ühingu olid vestlusringis oma rahvale lisaks **Keila linnaapea Ago Kokser, kohaliku koja esinaine Riina Sippol ja koja tegevjuht Heiki Lumilaid**. Linnavalitsusega on koostöö tihe, linna arengukavas on konkreetsed suunad puuetega inimeste olukorra parandamiseks – töökeskuse rajamine, sotsiaalmaja eraldi tubadega liikumispuudega inimestele, korterite ümberkohandamine. Linn toetab ühingu tegevust rahaliselt, veekeskus on hästi ligipääsetav, seda käsitletakse sotsiaalobjektina – kõik puudega lapsed said 300-kroonise tasuta ujulapääsme. Kuuele inimesele on võimaldatud isikliku abistaja teenus, invatranspordi teenust osutab sotsiaalmaja invabuss, kord kuus on sõit tasuta. Ligipääsetavusega on probleeme nagu kõikjal – napib vahendeid kaldteede, käsipuude jne. paigaldamiseks.

Linnapea Kokser: “Seaduste, nt. ligipääsetavuse tagamine pannakse omavalitsuste õlule, aga vahendid? Raha selleks riigi poolt kaasa ei anta. Linna eelarve ei võimalda kõike omavahenditest korraldada, kuigi tahaks.” Üks suuremaid probleeme on puuetega inimeste tööhõivega – pole töökohti.

Nissi invaühingu rahvaga kohtusime Nissi kultuurimajas. Ümarlauast võtsid osa vallavanem ja sotsiaalosakonna juhataja. Läbisaamine valla sotsiaalpoole töötajatega on väga hea, seda kinnitasid kõik nissikad.

Ühingu esinaine Liivi Pajuväli kuulub valla volikogu sotsiaalkomisjoni. Valla arengukavas hetkel eraldi puuetega inimeste teema puudub, kuid vallavanem kinnitas, et tegevuskava ülevaatamise käigus võetakse see arvesse. Vald toetab ühingut võimaluste piires igati, nii transpordiga, päevakeskuse sisustamisega kui rahaga ürituste läbiviimiseks. Kuna vallas pole ratastooli kasutavaid inimesi, puudub otsene

vajadus spetsiaaltranspordi järele. Tööhõivega ei ole probleeme tänu õmblustsehhile. Ligipääsetavusega on muresid – apteeki ja perearstile ratastooliga ei pääseks, kui vaja oleks. Valla puudega lapsed käivad koolis väljaspool valda. Isikliku abistaja teenus pole kättesaadav. Vallal on oma hooldekodu 30 kohaga. Inimeste põhimure on rahamure – toimetulekutoetuse viiesajast kroonist ei jätku isegi ravimitele. Siin on eriti oluline, et vald tuleb võimalusel inimesele appi. Lahkusime Nissist tõdemusega: kuuldu ja nähtu on liiga hea, et olla tõsi. Silmas pidasime just koostööd vallavalitsusega.

Läänemaa invaühingu rahvaga kohtusime Haapsalu sotsiaalmajas, kohtumisele oli kutsutud **abilinnapea I. Danilov, kohaliku koja esimees Jaak Pihlakas, sotsiaalmaja direktress**, kes tutvustas majas pakutavaid teenuseid. Linnavalitsuse toetus jaguneb laias laastus neljaks: kauplusele Värkstuba, kojale, ühingu tegevuskulude katmiseks ja ühingu ürituste toetuseks. Peaprobleemid on seotud ligipääsetavusega, invatranspordiga (invataksotenus on küll limiidivaba, kuid kallis - 2.50/km), abivahendite teenuse korralduse ja doteerimisega (Invaru kolis sotsiaalmajast haiglasse, kus puudub privaatsus; teenuste doteerimiseks mõeldud summad lõppevad poole aasta pealt), tööhõivega, kuna Läänemaal on töötuse protsent üks suuremaid Eestis. Linnakoolidesse ratastoolis laps ei pääse. 2003. a. saavutuseks peeti spordikompleksis olevale ujulale ratastoolitõstuki saamist.

Enne ärasõitu jõudsime üle vaadata **Ene Kärneri** hoole all oleva imeilusa käsitöövalikuga **Värkstoa**. Eriliseks teeb poe see, et müüki võetakse põhiliselt puudega inimeste käsitööd, andes sellega võimaluse lisa teenida.

10. märtsi sõit viis meid Järva ja Rapla valla invaühingutesse.

Järvamaa rahvaga ühe laua taha kogunesid vestlema **Paide abilinnapea Kersti Laastau, sotsiaalosakonna juhataja Jaanus Seema, maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja Ülle Leesmaa, Kesk-Eesti**

Arengukeskusest kaks töötajat ja **kohaliku koja esimees Ülo Paas**.

Koostöö omavalitsustega nii linna kui maakonna tasemel hinnati heaks. Paide linna üldise arengukava 2004 - 2007 koostamisse kaasati puuetega inimesi, liikumispuudega inimesi esindas **Siina Trutin**. Konkreetne tegevus- ja ajakava hetkel veel puudub. Maakonna sotsiaalhoolekande arengukava on detailne – eraldi nähakse ette abinõud puuetega inimeste hariduse, tööhõive, ligipääsetavuse jne. olukorra parandamiseks. Sümpaatne on, et rõhutatakse pideva töö vajadust selles valdkonnas. Linn toetab võimaluse piires puuetega inimeste tegevust: kuigi kohalik koda on kogu Järvamaa jaoks, linn renti ei küsi. Linn toetab ühingat tegevuskulude katmisel, ürituste korraldamisel, maksab interneti püsiühenduse eest. Kunagi ei unustata puuetega inimesi kutsumast iga-aastasele linnapea ja maavanema vastuvõtule.

Ligipääsetavusega pole linnas kiita, aga võrreldes 1996. aastaga, mil tehti vastav ülevaade, on edasiminekuks olnud tubli. Plaaniaktsiooni teha uus hindamine ligipääsetavuse osas, et selle järgi koostada tegevuskava. Tõstukiga buss on linnavalitsuse juures, kust seda saab tellida. Invatranspordiprobleemide lahendamiseks on seda muidugi lootusetult vähe. Jällegi traditsiooniline soovitus juhataja poolt: nõuda iga omavalitsuse eelarvesse omaette rida invatranspordile! Suurimad probleemid on abivahenditega, raha dotatsiooniks ei jätku ühelgi aastal. Samuti ei saa ratastooliga siseneda Invaru vastuvõtu ruumidesse, kuna majal puudub kaldtee.

Kohtumise lõppedes ütlesid nii abilinnapea kui Siina Trutin, et hea tahtmisega suudetakse ühiselt palju probleeme lahendada.

Raplas ootasid meid oma inimestega **ühingu esimees Vova Korolkov, vallavalitsuse sotsiaalnõunik Inna Tamm ja Rapla PIKi esimees Endel Asser**. Ühingul on oma inimene otsustajate seas – Vova kuulub valla volikogusse ja on volikogu sotsiaal- ja tervishoiukomisjoni aseesimees. Et tema sõnal ka kaalu on, tõestab I. Tamme ütlus: "...et eelarves on suhteliselt palju arvestatud puuetega inimeste temaatikaga, on Rapla LISi ja Vova Korolkovi hea eeltöö tulemus. Invaühing on hea koostööpartner".

Rapla vallas on koostatud üks paremaid arengukavasid, mida lugenud olen. Abivajajad on arvuliselt teada, näiteks: ca 500 vallaelanikul (10 ratastoolikasutajat, 30 abivahendiga liikujat, 80 lapsevankriga vanemat, 300 eakat) on ligipääsetavusega probleeme. Maakonna arengukava aastani 2015 on valmis projekti tasemel. Ligipääsetavusega on Raplas tublisti tööd tehtud. Invabuss teeb kooliringe, vanematele, kes veavad lapsi oma autoga kooli, kompenseeritakse kütusekulu. Hooldekeskuses on oma ruumid kooli ja ühingu, üüri ja küttekulu tasuda ei tule. Ühing saab linnalt toetust vastavalt oma taotlustele. Abivahenditega varustamisel tõrkeid ei esine, Invarule on konkurendiks MTÜ Abimees. Tööhõive on tõusnud probleemiks nr. 1 nii kojas kui ühingu. Rapla Ühisgümnaasiumi toimetulekuklassis õpib kaks liikumispuudega last, Kärü põhikool on igati ligipääsetav. Selle näitajaga on Rnud.

14. aprill viis meid Jõgeva, Rakvere ja Tapa invaühingutesse.

Jõgevamaa ühingu kohtusime Jõgeva kultuurikeskuses. Lisaks ühingu liikmetele olid vestlusringis **linnavalitsuse sotsiaalspetsialist Vilve Venna ja Jõgeva PIKi esinaine Luule Palmistega**. Jõgeva LIS on ainuke organisatsioon, kes pole koja liige. **Esimehe Leino Juhkami** jutu järgi peavad nad end rohkem spordiklubiks kui ühinguks traditsioonilises mõttes. Selline määratluse ebaselgus tekitab palju probleeme. Ühingul jääb täitmata üks oma põhifunktsioone – olla informeerija ja kompetentsikeskus oma piirkonna liikumispuudega inimestele. Sellega on nad ära teeninud nii sotsiaalosalakonna kui ka PIKi pahameele, kuna ühing pole ei survegrupiks ega ka koostööpartneriks omavalitsusele. Kuna ühing pole koja liige, siis jäävad nad ilma ka rahalisest toetusest, kuna rahastamine käib koja poolt linnale esitatud taotluste järgi. Ühingu liikmed peaksid kindlasti juurdlema selle üle, kas nende ühing täidab põhikirjalisi funktsioone. Kui ei, siis tuleb organisatsioonis muudatusi ette võtta.

Rakvere LIÜ ja Viru Valere võtsid meid vastu kenas heledatooniliseks värvitud kojahoones. Ümarlauas osalesid peale kahe ühingu liikmete **Rakvere abilinnapea Erich**

Petrovits, sotsiaalhooldusspetsialist Lea Kivipõld ja kohaliku koja esinaine Tiia Sihver, kes on ühtlasi Viru Valere juhatuse liige. Nagu ikka, kerkis esimesena üles ligipääsetavusega seonduv. Viru Valere algatatud projekt "Ei barjääridele" viiakse nüüd läbi kogu maakonnas, ühingu esindaja on komisjoniliige. Kui hakati loendama olulisi objekte, sai ligipääsetavate rivi üsna pikk: uued apteegid, polikliinik haigla juures, teater, Invaru teeninduspunkti viib kaldtee, kutsekooli juurdeehitused on kaldteega, peahoone ka. Loodetavasti saab ehitamisel olevast uuest spordikompleksist kasulik ajaveetmiskoht kõigile. Tööhõivekeskus on lubatud lähemas tulevikus nõuetekohaseks muuta. Sarnaselt teiste omavalitsustega ei pääse iseseisvalt volikogusse. Invatransport on probleem maakonnas tervikuna. Invabussi saab tellida sotsiaalabikeskusest. Linnavalitsus toetab eelarvest koda, makstakse 0-renti. Ühingu toetatakse pearahasüsteemi järgi. 1. septembrini saab teha ettepanekuid järgmise aasta arengukavasse. Läbi viidud kiirküsitlus näitas, et isiklikus plaanis on kõige suuremaks mureks igapäevaeluks vajamineva raha nappus.

Tapa ühingu liikmed võtsid meid vastu remondimeeleolus majaga. **Esinaise Laine Valli** valdustes vahetati aknaid. Kohale oli tulnud **sotsiaalosakonna juhataja Ene Augasmägi**. Tapa ühikul on oma hinnangul eriti head suhted linnaga. Kuigi tapakad nimetavad end vanade inimeste ühinguks, käib seal eriti vilgas seltsielu: loengud, istetants, võimlemine, mardipäev, arsti- ja hoidistepäevad, suvepäevad ja seeneralli Tõrvaugu puhkemajas, Karujärve laager. Teist aastat kutsus Tapa Gümnaasium ühingu inimesi külla: lapsed esinevad, ollakse ühises kohvilauas, noored tutvuvad nii puuetega inimestega. Noored käivad abiks puid tassimas, aitasid kolida. Puuetega lapsed käivad tavalasteaias ja –koolis, seda soosib linn igati. Selleks aastaks saadi linnalt raha ka puuetega laste laagri jaoks. Eraldi invatransporti linnas ei ole korraldatud, vajadusel leiab linnavalitsus sõiduks bussi. Ligipääsetavuse test on Tapale tehtud kaks aastat tagasi, koostamisel on eraldi sotsiaalvaldkonna arengukava, kus püütakse

inva-aspektidega võimalikult arvestada. Arvuti püsiühenduse eest tasub linn. Linn on rahul ühinguga, ühing linnaga.

19. mai viis meid pikale Lõuna-Eesti tuurile, ees ootasid kohtumised Tõrva, Valga ja Otepää rahvaga.

Tõrva ühinguga olid liitunud **linnapea Üllar Mölder, abilinnapea Andres Saarep, Helme vallavanem Tarmo Tamm ja Põdrala vallavanem ning Valga PIKi esimees Johannes Metsar**. Ühikul on 61 liiget, neist 22 olid leidnud aega kohtumisele tulla. Nagu enamikes kohtades on ka Tõrva põhiprobleemiks ligipääsetavus. Linnavalitsuse trepp käsipuuta, katusea, talvel libe. Arstile ei saa /plaanis on arstiabi koondada tulevikus ühe katuse alla/, üks kahest apteegist ligipääsetav. Sotsiaalosakond on ligipääsetav, volikogu istungid mitte. Helme vallas hea komme – vallavolikogu teeb väljasõiduistungeid valla eri paikkondadesse. Helme vald on üldse inimeste silmis hea mainega. Tõrva ühingusse kuulub ka Hummuli, Helme ja Põdrala rahvast, seepärast aitavad vallad ühingut jõudumööda, eriti transpordiga. ITAKi abivahendite punkt on olemas, kuid eelistatakse Soomest saadavat tasuta humanitaarabi. Reeglina doteerivad vallad omaosalust kord aastas. Interneti püsiühenduse maksab omavalitsus, Tõrva raamatukogus on 5 arvutit. Igas vallas on nn. teabetuba, kus ka arvuti. Samas on võimalik pesu pesta, on duširuum. Elu on elavam keskuses, soikus ääremadel, kuhu on sageli võimatu internetti sisse saada. Helme vallas plaanis ehitada 3 sotsiaalkorterit. Pilootprojektina osutatakse koduõendusteenust, 2005. a. tahetakse proovida päevaõendusteenust. Helme vallas on erakätes olev hooldekodu. Probleemiks on sauna puudumine Tõrvas. Omavalitsuste esindajad hindasid koostöö Tõrva ühinguga ja Valga PIKiga heaks.

Valga puuetega inimesed olid kohtumisele kutsunud **abilinnapea Ivar Undi, kohaliku koja esimehe Johannes Metsari** ja maakonnalehe ajakirjaniku. **Grigori Hodorkini** juhitud ühingus on 17 liiget, valdavalt vene keelt kõnelevad. Probleemid ligipääsetavusega algavad juba puuetega inimeste koja majas, kus toimus kohtumine ja

kus on ka Grigori ühingu ruumid. Puudub kaldtee, nii et Mati Mugur oma elektrilises ratastoolis majja ei pääsenudki. Sügisel loodetakse saada rahastus projektile, mis sisaldab ka kaldtee ehitamist. Valga andis maja puuetega inimeste käsutusse 0-rendiga 2003. a. jaanuaris, ruumid on suured ja vähemalt sel päeval tegevust täis. Valgas on palju elutähtsaid objekte, kuhu liikumispuudega inimene ligi ei saa. Soovitasime olukorra kaardistada, määrata prioriteedid ligipääsetavuses ja koostöös linnavalitsusega asuda probleeme lahendama. Korraga kõike nagunii ei saavuta, aga alustada tuleb kohe. Abilinnapea diskussiooni ei sekkunud, väites, et tahab kuulata probleeme. Tsipa ärritunud olek lasi aga aimata, et räägitu teda ükskõikseks küll ei jätnud. Suureks mureks on suur tööpuudus, Valga leivatehas suletakse lähemas tulevikus, noored lahkuvad linnast. Abivahendite hankimisel on peamine takistus omaosaluse tasumine, mis käib paljudele üle jõu. Ratastoole ei jätku kõigile soovijatele ja invatransporti kui sellest ei eksisteeri. Ühing tundub olema liiga tagasihoidlik oma liikmete õiguste eest seismisel, peljatakse ametnikega suhtlemist. Ajakirjanikki pealkirjastas oma 22.mail kohalikus lehes

ilmunud artikli *Puuetega inimesed peavad oma õiguste eest seisma*.

Otepää ühingu külastamine jäi päeva viimaseks. **Eino Saare** juhitava ühingu kontoriruum asub vallavalitsuse I korrusel, vestlusringiga liitus **sotsiaalosakonna juhataja Piret Pensa**. Eino Saar on olnud kolm aastat linna volikogu liige. Koostöö on mõlemapoolse arvamusel järgi asjalik, arvestatakse puuetega inimestega, toetatakse võimalusel ühingu tööd. Ligipääsetavuse osas soovitasime taas teha konkreetse tegevusplaani, olukord eelnevalt kaardistada, igal aastal teha kokkuvõtteid ja tublimaid esile tõsta. Eino suurim mure on ühingu tulevik – ühingus on 206 liiget, keskmine vanus ca 60 aastat. Järeelkasvu, kellele juhtimine üle anda, ei paista kuskilt.

Kõikjal püüdis juhatus anda maksimaalset infot riigi tasandil toimuvast – koostöökogu tööst, erinevatest kohtumistest poliitikutega, invakindlustuse idee arengust jne. *Soovitus kohalikele ühingutele – pidev koostöö omavalitsustega ja järjekindlus oma nõudmistes!*

Auli Lõoke, tegevjuht

KOHTUMISED POLIITIKUTEGA

Viimasel Koostöökogu koosolekul 13.04.04 lubas puuetega inimeste organisatsioonide esindus (**Foorum**) kohtuda poliitikutega, et omalt poolt kaitsta ja põhjendada Sotsiaalministeeriumi poolt 2005. a. riigieelarve eelnõusse esitatud ja Foorumi poolt toetust leidnud summasid: abivahenditele 48 miljonit ja rehabilitatsiooniteenustele 38 miljonit krooni (selle aasta eelarves vastavalt 30,2 ja 14,3 miljonit krooni). Samuti tahtsime kohtumistel arutada puuetega inimeste organisatsioonide võrgustiku rahastamist ja tutvustada invakindlustuse ideed, moodsa sõnaga - tegelda lobitööga oma nõudmistele selgitamiseks ja otsustajate mõjutamiseks.

Teen väikese kokkuvõtte kohtumistest kronoloogilises järjekorras:

12. mai – kohtumine **Riigikogu sotsiaalkomisjoni esimehe Mai Treialiga**. M. Treial nõustus, et puudega inimeste vajadustega arvestamine eelarve koostamisel eeldab poliitikute tahet. Seepärast pidas ta lobitööd äärmiselt oluliseks, eriti koalitsioonipartneritega (Reformierakond, Res Publica), kes puuetega inimeste temaatikaga ei pruugi eriti kursis olla. Aga poliitiliste otsuste vastuvõtmisel on need kaks erakonda võtmeasukohtadel. Sotsiaalkomisjoni esimehena lubas ta puuetega inimeste taotlusi toetada.

12. mai – kohtumine **Hasartmängumaksu Nõukogu esimehe Indrek Raudnega**, kellega arutati organisatsioonide võrgustiku rahastamist. Üldiselt I. Raudne jagas seisukohta, et eie organisatsioonidele pandud rolli läheb aasta-aastalt raskemaks täita, kuna 1998. aastast alates on rahastamine olnud täiesti ebapiisav, see ei võimalda kaasata vajalikus mähus inimesi ega katta tööga kaasnevaid kulusid. Meie poolt lahendusena pakutud variandi - taastada hasartmängumaksu seaduses puuetega inimestele kindel % (meie nõudmine on 10%) ja suunata see EPI Fondi – võttis ta teadmiseks. Igal juhul väljendas ta kindlat seisukohta, et kahte asja korraga – projektipõhist ja eelarvepõhist rahastamist teha ei saa. Raudne pooldab seisukohta, et halduskulud finantseeritaks riigieelarvest ja erinevaid projekte hasartmängumaksu laekumistest. Selles küsimuses puudub Hasartmängumaksu Nõukogul sotsiaalministeeriumiga ühine seisukoht, mille Raudne lubas veel selle aasta sees kujundada.

18. mai – kohtumine **rahandusministeeriumi peaspetsialisti Saida Ausingu ja ministri nõuniku Aive Kaleviga**. Minister Taavi Veskimägi meiega kohtumiseks aega ei leidnud. 13. mail oli toimunud rahandusministeeriumis piirsummade määramine ministeeriumidele – üheselt anti teada, et nende kavad abivahenditele ja rehabilitatsioonile täiendavaid vahendeid ette ei näe, kogu Sotsiaalministeeriumile minev kasvik läheb toimetulekutoetuste tõstmiseks. Ainus helge moment kohtumisel oli S. Ausingu innustumine invakindlustuse ideest, mida ta lubas ka ministrile tutvustada. Esimest korda väljendasime laialisaadetud pressiteates võimalust aktsioonideks, kui puuetega inimeste nõudmisi ignoreeritakse, sest olukord rahastamisega hullemaks enam minna ei saa.

1. juuni – kohtumine **Riigikogu rahanduskomisjoni esimehe Andres Lipstokiga** oli positiivsema üldmuljega. Esimees väljendas arvamust, et valitsus ei tohiks anda katteta lubadusi. Valitsus, kiites heaks hoolekande kontseptsiooni, peab tagama ka selle elluviimise, s.t. tagama rahastuse puuetega inimesi puudutatavatele osadele. A. Lipstok lubas küsimust arutada komisjoni istungil, samuti teha järelepärimise

rahandusministrile. Invakindlustuse ideel leidis ta olevat hea sisu, raskeimaks osaks pidas kontseptsioonile avalikkuse heakskiidu leidmist.

7. juuni – kohtumine **sotsiaalministri Marko Pomerantsiga** valmistas pettumuse. Meiepoolne rõhuasetus oli tõdemusel, mida olid kinnitanud eelnevad kohtumised: minister on võtmeisik, kes suudab pea ainsana valitsusk koalitsioonis selgitada ja kaitsta eelarve eelnõus puuetega inimestele mõeldud rahalisi vahendeid. Veendumust, et ministril on selline tahe, meil kohtumise lõpuks ei tekkinud. Samas nõustus ta väitega, et puuetega inimeste tööhõive programmi, mis on kuulutatud valitsuse poolt üheks prioriteediks, on võimatu ellu viia, kui ei arvestata täiendavate kulutustega individuaalsele rehabilitatsioonile ja abivahenditele. Invakindlustuse ideele lubas ta mõelda puhkuse ajal, kui ehk on aega. Kohtumine tingis avalikkusele suunatud pressiteate : *Eesti puuetega inimesed on valmis oma õigusi kaitsma protestiaktatsioonidega.*

Palve kohtumiseks **peaminister Juhan Partsiga** sai eitava vastuse. Peaministri abi teatas vastuses: „Peaminister on oma nõunike vahendusel Teie kirjeldatud olukorraga väga hästi kursis ning tihedas kontaktis nii sotsiaalministeeriumi kui ka rahandusministeeriumi vastava valdkonna inimestega.... Peaminister soovib Teil antud küsimuses kohtuda sotsiaalministriga.“ Seda üllatavam oli saada 9. juunil kirja, milles ministri abi teatab: “Üldiselt on peaminister väga huvitatud kohtumisest, ..., et tutvuda Eesti puuetega inimeste probleemidega. Peaminister palus mul Teile kinnitada, et niipea kui tema ajakavas on rahulikum periood, korraldame kohtumise.“ Tõenäoliselt saab kohtumine teoks suve teisel poolel. Mis meele muutuse põhjustas, võime vaid oletada. Igal juhul on Foorum kavandamas aktsioonide kava, mis koosneb edasistest kohtumistest otsustajatega, meedia teavitusprogrammist ja kui muud üle ei jää, siis ka Toompeale meeleavaldusele minekust.

Olgem valmis enda eest seisma, sest keegi teine seda meie eest ei tee!

Auli Lõoke, tegevjuht

KÜLALISED ISLANDILT

Aprillikuus külastasid Tallinna Islandi füüsiliste puuetega inimeste liidu Sjalfsbjörg juhatuseseimees Arnor Petursson ja tegevjuht Sigurdur Einarsson

Sjalfsbjörg on Islandi katusorganisatsiooni ÖBI liige, mis omakorda kuulub Põhjamaade katusorganisatsiooni NHF (The Nordic Federation of the Disabled), kes pidas oma korralist koosolekut 16. - 17. aprillil Helsingis. Otsustati kasutada Tallinna lähedust Helsingile ja ka meid külastada. Mõned andmed Islandi kohta, et oleks parem võrrelda: saareriigi pindala on 102 000 km² ja elanikke 280 000. Eestis vastavalt 45 000 km² ja 1 360 000 elanikku.

Taanilt saadi iseseisvus 1944. a.

Sjalfsbjörg-i sünnipäev on 4. juuni 1959, asutajaliikmeid oli viis. Liitu kuulub praegu 17 organisatsiooni üle Islandi kokku ligi 3000 liikmega. Sjalfsbjörgi peakorter asub pealinnas Reykjavikis.

Invaliikumise eesmärgiks nagu meilgi, on tagada puuetega inimestele võrdsed võimalused ühiskonnas. Selle saavutamiseks tehakse koostööd riigi- ja omavalitsusorganitega, selgitatakse oma probleeme avalikkusele. Kuigi seaduste järgi on võrdõiguslikkus tagatud ja tegelikkuses ka palju saavutatud, ütlevad islandi puuetega inimesed, et reaalse barjäärivaba ühiskonnani on veel pikk maa käia. Suureks saavutuseks peavad islandlased 1979. a. valminud 10000 m² puuetega inimeste maja Reykjavikis, kus elab hetkel 42 erineva puudega inimest. Majas on külalistoad inimeste jaoks, kes viibivad pealinnas lühikest aega, samuti rehabilitatsiooni- ja päevakeskus, basseini. Samas majas on Sjalfsbjörgi ja kohaliku ühingu kontoriruumid. Liidu põhiliseks ülesandeks peetakse invaaspekti jälgimist seadustes, trükiste väljaandmist ja raha hankimist. Suur osa rahastusest saadakse otse riigilt ja kaks korda aastas läbi viidavast loteriist. Ühingul on paljudes valdkondades tihe koostöö Rootsi, Taani, Soome ja Norraga. Nii saabusidki külalised 18. aprilli õhtul laevaga Tallinna. Ühe päeva palusid nad jätta omapäi Tallinnaga tutvumiseks, et teine päev siis meiega

veeta. Vabaks päevaks leppisime kokku vaid kohtumise Käo Päevakeskuses. Teisipäev algas Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuse tutvustamisega. Järgnes vestlusring, kus **A. Leemets** andis ülevaate puuetega inimeste olukorrast Eestis, peatudes pikemalt viimase aja invapoliitilistel arengutel. **K. Urb** rääkis tööst liikumispuudega laste ja nende peredega, neile osutatavatest teenustest, **M. Mugur** ligipääsetavuse probleemidest pealinnas ja invakomisjoni tööst linnavalitsuse juures, **M. Aitsam** peatus põgusalt olulisematel rehabilitatsiooni mureküsimustel. Tõlkimisel oli abiks **M. Joost** EPI Kojast, kellele siinkohal suured tänud!

Külalised tutvustasid oma tööd organisatsioonis, muljet avaldas meenus aktioonist, kus põhjendatud nõudmiste saavutamiseks suudeti Reykjavikis korraldada 20 000 osavõtjaga meelevaieldus. Avalikkust mõjutati nii, et protestimas polnud ainult puudega inimesed koos pereliikmetega ja nende sõbrad ning tuttavad, vaid nendega ühinesid ka tavalised linnakodanikud. Loomulikult eesmärk saavutati. Järgnes külaskäik Astangu Keskusesse, kus külalistele tehti põhjalik ekskursioon, tutvustati õppimisvõimalusi ja vastati rohketele küsimustele. Islandi kolleegide arvamuse järgi vastab kool ligipääsetavuselt ja tehnilise varustatuse poolest nõuetele, mida võib võrrelda ükskõik millise arenenud maaga, kus nad on käinud. Tallinna abilinnapea korraldas külalistele lõunasöögi, kus vestlusteemaks elu-olu iga nurga alt nii Eestis kui Islandil. Abilinnapea **A. Tsahkna** möönis, et Tallinnas on veel palju puudega inimeste jaoks tegemata, kuid samm-sammult asi paraneb. Abilinnapea hindas koostööd meie liikumispuuetega inimeste organisatsioonidega heaks. Pärast lõunasööki suundusid külalised koos vastuvõtjatega linnaekskursioonile. M. Mugur oli marsruudi koostanud nii, et autoaknast paistaks võimalikult palju, kuna ratastoolis Arnor Peturssonil oleks olnud väga tülikas autost sissevälja liikuda. Ekskursioonil oli hindamatuks abiks M. Joosti hea Tallinna ajaloo tundmine ja

keeleoskus. Pärast tiiru Toompeal sõideti läbi linna Piritale, sealt piki mereäärt kohani, kust avanes kaunis "kilukarbivaade" Tallinnale. Islandi külaliste fotoaparaadid aina klõpsusid. Päev lõppes seltskondliku osaga lahke pererahva juures Ankru tänaval, kus teatavasti on kohandatud munitsipaalkorterid liikumispuudega inimestele. Nii nägid Arnor ja Sigurdur, et Tallinnas on tõepoolest üht-teist tehtud.

Aitäh teile, Elgi, Külli, Irene ja Mati külalislahkuse eest!
Hotellis hüvasti jättes kinnitasid mõlemad, et Tallinna-visiit ületas kõik nende ootused – nägid ja kuulsid palju rohkem kui eeldasid ja palusid kõikidele meie liikmetele üle Eesti saata palavad tervitused!

Auli Lõoke, tegevjuht

Külas Soome kolleegidel

Kolleegid Soome Invalidiliitost kutsusid meie liidu tegevjuhi paaripäevasele koolitusele.

Sõit sai teoks 3. - 4. juunil. Programm oli tihe, arvestusega, et igal teemal tekiks dialoog, mitte pelgalt soome poolelt õpetussõnade kuulamine ja kogemustest osasaamine. Sadamasse tuli vastu Markku Lohikoski, kes jõudis enne üldist vestlusringi anda muljetavaldava pildi soomlaste pikast invaajaloost. Hetkel on 1938. a. asutatud IL (Invalidiliitto) tööandjaks 1507 inimesele, kuuludes selle näitajaga 10 suurema tööandja hulka Soomes. IL eelarve maht on ligi 60 miljonit eurot! IL-le kuulub kolm suurt rehabilitatsioonikeskust (Helsingis, Lahtis, Rovaniemis), moodne koolituskeskus Järvenpää, eluasemeteenust pakutakse 18 kohas üle maa. Kui meil kuuluvad taolised asutused riigile või omavalitsustele, siis Soomes kuuluvad need omandina (kinnisvarana) IL-le. Üle maa on 38 tegevuskeskust, kus osutatakse mitmesuguseid teenuseid: päeva- ja töökeskused, puhkekodud, abivahendite müük, nn. teenustemajad, rehabilitatsioon, koolitus, huvialaringid jne. 35 000 inimest kuuluvad 161 ühingusse (neist viies on nn. harvaesinevaid, peamiselt geneetilisi haigusi põdevad inimesed). Soome on jaotatud, nagu teame, kaheksaks piirkonnaks. Süsteem, kus kõrgeimaks võimuorganiks on 58-liikmeline volikogu, kes koguneb kaks korda aastas otsuseid vastu võtma ja volikogu poolt valitud 13-liikmeline liidu juhatus, kes juhhib ja vastutab sisulise töö eest, kehtib IL-s 2001.aastast. Tegevtootajaid on 60. Põhikiri keelab tegevtootajal saada valituks volikogusse või juhatusse.

Organisatsioonitööst, mõjutustegevusest nii liidusiseselt kui riigi tasandil, informeerimisest kogunesid vestlema lisaks Markkule Marja

Pihnalala, Pekka Suutarinen (IL juhatuse liige) ja Taisto Ojansivu (IL volikogu liige).
Tähelepanekuid räägitust:

1. Olulisim on tegusate ja innukate inimeste leidmine juhatusse. Liidu hästi toimiv ja tulemusele orienteeritud juhatus on malli võtmise kohaks kohalike ühingute juhatustele. Volikogu on Soomes õigustatud, kuna see võimaldab kaasata enam liikmeid organisatsioonitöösse. Eesti väiksust silmas pidades peaks meil piisama teotahtelisest juhatusest.
2. Kuna meil on aasta lõpul uue juhatuse valimine, siis ühingutel on viimane aeg hakata mõtlema uute kandidaatide esitamise peale. Kandidaadid peaksid oma visiooni liidu arengusuundadest esitama kirjalikult, et liidu liikmed saaksid varakult hakata valikuid tegema; ideaalne oleks, kui tekiks inimesi ja ideid tutvustav „valimisvõitlus“ debattide ja diskussioonidega.
3. Soomes on ühingute põhikirjad ühesugused, mis annab turvatunde, et kõigi tegevusel on samad eesmärgid.
4. Liidu juhatuse tegevus peab olema läbipaistev, hea on korraldada pressikonverentsi laadseid infopäevi, kus küsimused esitatakse juhatusse (või personaalselt juhatuse liikmetele) juba varem, et anda ettevalmistusaega vastamiseks. Samasugune aruandluskohustus laieneb ka tegevtootajatele, mis paneb juhatuse liikmed ja tegevtootajad rohkem vastutama sisulise töö eest.
5. Noorte vähesusest ühingutes ei maksaks suurt probleemi teha – on normaalne, kui noored oma teatud eluetapil leiavad rakendust mujal – noorte huviala- ja spordiringides, klubilises töös vms. Tuleb aeg, kus nad liituvad soovi korral ühingutega. Soomlased peavad tavaliseks, et ühingute liikmed on valdavalt keskealised või vanemad.

6. Olulisim töö on mõjutustegevus. Meie liidu tegevust Foorumi raames peeti ainuõigeks. Vaid aruka tegutsemisega survegropina oma liikmeskonna huvide kaitsmisel võib saavutada ühiskonnas positsiooni, mida aktsepteeritakse. Seda positsiooni ei saavuta üleöö. IL on selle saavutanud, nende poole ei pöörduta üksnes puuetega inimesi puudutavatele seadustele kommentaaride saamiseks, vaid palutakse eksperthinnangut mitmesuguseid valdkondi puudutavatele seadustele, – kas invaaspekt on piisavat arvestamist leidnud.

7. Eesmärk on ühingutest samasuguse survegropi saamine, mõjutamiseks elu omavalitsuste tasandil.

8. Vastastikusel informeeritusel (nii liidusisesel kui ka eri puudeliikide liitude vahelisel) on keskne roll mõjutustegevuse õnnestumisel. Üksnes meili teel liikuv info jääb ühekülgseks, vaja on korraldada rohkem kokkusaamisi, et inimesed saaksid mõtteid vahetada ja olulised teemad selgeks vaielda. Soomes on populaarsed infopäevad ühingute juhatuste esimeestele. Kogunetakse nii piirkondlikult kui üleriigiliselt. Pärast lõunat sõitsime vaatama Vantaa invaühingu VISU töökeskust, kus on toetatud töökohad ca 20 Vantaa puudega inimesele. Linn andis ruumid ja ostab teenust, s.t. maksab palgavahe kinni, nii et töötajad saavad igal juhul kokkulepitud tasu, kuigi võib-olla alati ei suuda seda välja teenida. Töö sisuks on väikesetiraažiliste karpide kokkupanek, reklaammaterjalide ümbrikesse paigutamine, kleepimistööd jms. Õhtu veetsime Vantaa invaühingu majas vestlusringis.

Järgmisel hommikul oli põhiteemaks ühingute koolitustegevuse organiseerimine. millest rääkis koolitusosakonna juhataja Marita Harkio. Süstemaatiline koolitustegevus algas IL-s 1980. a., kui moodustati kontoris vastav üksus. Enne seda toimus koolitus infopäevadena, muude ürituste lisana.

Mõned koolituspõhimõtted Invalidiliitto:

1. Osakonnal on koolituse pikaajaline plaan aasta ja enama peale, koolitajad on tavaliselt osakonna töötajad, vajadusel kaasatakse spetsialiste mujalt;
 2. Koolituse teemad selgitatakse välja küsitlustega – pakutakse välja oma teemad ja küsitakse ühingute soove;
 3. Algul võeti eesmärgiks koolitada oskajaid piirkondadele, nüüdseks on see ammendunud – koolitustel käisid aasta-aastalt ühed ja samad inimesed, kes ei tahtnudki teistele võimalust anda. Nüüdne praktika: kuulutatakse välja koolituse teema, läbiviimise koht jne. ja palutakse huvilistel registreeruda. Tahtjaid on alati väga palju, koolitajad teevad ise valiku ja saadavad personaalse kutse;
 4. Algul olid koolitused pikad, 2-3-päevased, nüüd viiakse rohkem läbi ühepäevaseid õppepäevi;
 5. Kohalikule koolitajale tullakse vajadusel appi: aidatakse leida lektor, vajadusel maksab IL tasud, aidatakse teha koolitusmaterjale, mida kursuslastele jagada;
 6. Koolitus lõpul on alati järelküsitlused.
 7. Ühingusse minnes tehakse koolitajate poolt töhus taustauuring – millised on konkreetse ühingu tegelikud probleemid ja õppetöös juhendatakse sellest;
 8. Koolitusi ei viida kunagi läbi üksnes loenguvormis, alati kaasneb rühmatöö;
 9. Viimasel ajal on osakond hakanud välja töötama arendusprogramme koostöös kõrgkoolidega.
- Soome kolleegid on nõus võtma meie juhatuse liikmeid, kes mingite konkreetsete valdkondadega tegelevad, enda juurde koolitusele või praktikale.
- Oodatakse meiepoolset initsiatiivi ja soovi!
- Ära sõites anti mulle kaasa tervitused kõigile meie liidu liikmetele!***

Auli Lõoke, tegevjuht

Reedel, 9.juulil 2004 toimus Tallinnas, Endla 59 algusega 9.30 **FIMITiCi** (liikumispuudega inimeste katusorganisatsioon Euroopas) ja **ELiLi juhatuse kohtumine**, kus arutati mõlema organisatsiooni töö eesmäärke ja ülesandeid ning edaspidise koostöö tugevdamist. Peale lõunat liitusid vestlusingiga delegatsioonid Lätist ja Leedust, et ümarlauas diskuteerida invapoliitiliste probleemide ja väljakutsete üle nii Baltikumis kui Euroopas tervikuna.

Auli Lõoke, tegevjuht

* * * * *

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit avaldab sügavat kaastunnet
juhatuse liikmeie LIINA KUSMAie
armsa ema surma puhul

Artiklid käesolevas Infolehes

1.Mõtteid käidud teedelt	<i>Elgi Saare</i>
2.Nähtavatest ja nähtamatutest takistustest.	<i>Ants Paju</i>
3.Invaliikumise <i>grand old man</i>	<i>Liina Kusma</i>
4.Aeg lennates möödub	<i>Maire Peirumaa</i>
5.Saaremaa 1. kokkutulek	<i>Maire Peirumaa</i>
6.Eestimaal ring peal	<i>Auli Lõoke</i>
7.Kohtumised poliitikutega	<i>Auli Lõoke</i>
8.Külalised Islandilt	<i>Auli Lõoke</i>
9.Külas Soome kolleegidel	<i>Auli Lõoke</i>

Infolehe toimetanud LIINA KUSMA

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit

Endla 59, Tallinn GSM 05293144

e-mail elil@elil.ee